

entrevistem a...

Són moltes les diferents tasques que ha realitzat i realitza l'Àngel Guirado dins l'àmbit educatiu. Fer-ne un resum en quatre ratlles com és la finalitat d'aquest preàmbul és gairebé impossible. És per aquesta raó que deixem que sigui ell mateix qui es presenti.

Àngel, mestre o Doctor en Psicologia? Què et defineix?

Les dues coses. Jo sempre faig referència a una etapa professional que em va marcar molt, la de mestre en una escola que em va ajudar a veure l'educació des de la base. La psicologia va ser posterior i el grau de doctor no és més que haver accedit a un grau de coneixement i poder-lo fer assequible a altres. Em sento còmode amb les dues expressions però també he de dir que en algunes ocasions el tracte de doctor el trobo excessiu. Però bé, també sóc doctor i em coneixen per mestre, per psicòleg i per inspector.

Ets autor de diverses publicacions, ens fas cinc cèntims del que tens entre mans actualment?

Actualment estem portant a terme amb altres companys un nou llibre sobre les altes capacitats, més extens i més rigorós o científic, com es vulgui dir, que l'anterior. També estem portant a terme una recerca sobre l'existència de la creativitat en les persones, de forma molt transversal: en nens, artistes, estudiants, persones amb discapacitat..., de manera que puguem tenir una idea més ajustada d'un fenomen cognitiu present en moltes persones, sigui quina sigui la seva edat,

condició personal o evolutiva. Per la seva complexitat, el treball no podrà fer un abordatge a tots els tipus de persones, però farem una aproximació al fet des d'un ventall bastant representatiu. Esperem, també, fer públics aquests treballs en una publicació en format llibre.

Amb quina definició d'intel·ligència et quedes?

No en tinc cap de preferida potser perquè no n'hi ha una de prou solvent i definitiva del sentit de l'expressió. Jo diria que quan volem definir el concepte "intel·ligència" hem de fer-ho des d'una visió multifactorial i multifuncional. Per mi, una forma de definir-la seria com el conjunt de coneixements, habilitats intel·lectuals i no intel·lectuals que, de forma articulada i combinada, permeten que la persona que les posseeix i que

ÀNGEL GUIRADO

Mestre i Doctor en Psicologia

Especialista en Altes Capacitats, Sobredotació i Talents

les utilitza pugui resoldre les situacions o problemes que se li plantegen a nivell personal, individual i social, de forma adaptada, eficaç i eficient segons els costums i normes de la societat en la que viu i segons el moment històric. És, en definitiva, la capacitat per sobreviure amb èxit en un context complex. És, alhora, una potencialitat (que no sempre conducta o manifestació) d'aquesta capacitat. No obstant, si aquesta capacitat no emergeix i no es fa funcional o útil, de res serveix posseir-la.

Les Altes Capacitats Intel·lectuals, com es manifesten?

Es manifesten de moltes maneres, mai d'una única manera. Responen a un perfil intel·lectual que està format per la combinació d'unes variables cognitives. Segons sigui aquesta combinació en formes i graus, dona un resultat únic, singular i irrepetible. Normalment es manifesten a través de les conductes; segons com siguin aquestes, podem induir l'existència d'unes capacitats excepcionals; no veure-les no suposa la seva inexistència, perquè poden quedar amagades per altres conductes més sofisticades o més preocupants.

Quins mites i estereotips hi ha enfront de la sobredotació?

N'hi ha molts, i sempre estan reforçats pels mitjans de comunicació, que faciliten una interpretació injusta i impròpia de la conducta molt intel·ligent. Els trobem a nivell social, familiar i escolar. Això fa molt difícil desmuntar-los i reduir-los a la mínima expressió. La seva existència complica l'evolució lliure de la persona i la seva educació. Per posar un parell d'exemples: el sobredotat és aquella persona que està "fora de lloc", és un savi despistat, porta ulleres, és dèbil físicament i s'aïlla dels altres. Un altre seria que el sobredotat és una

persona amb sort pel fet de ser-ho, no necessita ajuda i és un triomfador. Com podeu imaginar, cap dels dos exemples que poso és cert, són mites i estereotips.

De què ens serveix ser molt intel·ligents?

Ens serveix per sobreviure. La intel·ligència, en la seva evolució, ha servit per això, per evolucionar sobrevivint a les circumstàncies i adaptant-nos a les condicions del nostre entorn. Serveix per perpetuar-nos com a espècie. Serveix per crear eines mentals i instruments físics que es puguin utilitzar en benefici de la col·lectivitat. D'aquí ve la importància d'ajudar per tal que tothom pugui arribar a desenvolupar-se al màxim de les seves possibilitats.

La intel·ligència és la capacitat per sobreviure amb èxit en un context complex

Els casos de sobredotació passen desapercibuts?

Hem de pensar que la sobredotació és un perfil molt singular i general en les capacitats que es posseeixen, de manera que la intel·ligència que posseeix també li permet ajustar-se a les circumstàncies fins al punt de passar desapercibut. És la màxima condició d'adaptació a l'entorn. Però això no vol pas dir que tots els casos passin desapercibuts: el tipus de resposta que es dona, la forma de resoldre les situacions amb creativitat, l'empatia personal i social, les habilitats àmplies per a qualsevol tipus de tasca evidencien una alta capacitat que pot ser sobredotació o no. A partir dels 14 anys, si es mantenen aquestes respostes excepcionals, podem pensar que hi ha una alta capacitat i, si aquesta és general i qualitativament molt bona, podem pensar en l'existència de sobredotació.

Com s'interpreta la part emocional en un infant o jove amb altes capacitats?

La part emocional és una part important de la persona sense la qual no podríem ni fer, ni estar, ni saber fer ni pensar de forma apropiada. Les emocions són com la gasolina que dóna energia mental al cervell. Gràcies a les emocions fem determinades coses i ens inclinem de forma discriminada cap a unes i no cap a unes altres. La part emocional evoluciona d'igual manera que ho fan les funcions intel·lectuals, ja que el suport que les fa possibles és el cervell. Pot ser que evolucionin de forma paral·lela o no. Si no és així, es dóna un fenomen anomenat disincronia, que s'ha de situar, entendre i valorar. Això pot succeir si existeix una alta capacitat de forma precoç. S'haurà de treballar per ajudar al millor ajustament de la persona en procés de creixement.

En Roger té 9 anys i un 105 de QI (Quocient Intel·lectual). Quina informació ens dóna?

Cap, més enllà d'aquesta informació. Ens diu que en funció de l'edat i dels instruments utilitzats per arribar a aquest resultat és una persona normal i que se l'ha d'educar en els marges de normalitat que tota resposta educativa té.

Gardner (1995) descriu diverses intel·ligències: cinestèsicorporal, lògicomatemàtica, interpersonal, intrapersonal, lingüística, espacial, musical, i la Intel·ligència Emocional descrita per Goleman (1996). Se'n descobriran més?

Com bé dius, aquesta és una definició d'intel·ligència múltiple, no centrada en una única dimensió sinó en moltes. Potser no es tracta de descobrir-ne més, sinó d'entendre millor el funcionament del cervell. En el moment en què apareix una funció especialitzada que es diferencia d'altres per donar un comportament específic, podem estar pensant en un tipus d'intel·ligència. Hem de pensar que el model ja està superat i és millor referir-nos a perfils intel·lectuals molt més variats que, lluny d'etiquetar la persona, la descriguin en termes de competèn-

cies i en termes educatius. Què sabem, què no sabem, què podem saber amb ajut i què necessitem saber per accedir a nous coneixements necessaris. Aquesta és la qüestió. Altrament, Gardner no pensava que el pensament col·lectiu avancés tan ràpid i que calguessin noves competències. Les noves tecnologies, les noves eines de comunicació i de coneixement, suposen l'adquisició de perfils cognitius nous que poden ser l'origen d'una nova intel·ligència: la tecnològica, la virtual. Jo potser hi afegiria aquesta. La ubicaria en la categoria d'un talent complex.

La LEC (Llei d'Educació de Catalunya), per fi, contempla l'alumnat amb altes capacitats considerant que té Necessitats Específiques de Suport Educatiu (NESE). Pots concretar-ho una mica?

La LOE (Llei Orgànica d'Educació) primer, i la LEC (Llei d'Educació de Catalunya) després, fan referència a un fet inqüestionable, que és la singularitat de la persona. Cada persona és un ésser únic que crea el seu propi aprenentatge. Cada aprenentatge genera coneixement i estructures que el fan possible. Això suposa que l'educació ha de poder ajustar-se a la manera com la persona fa seu el coneixement, és a dir, a la manera que té d'aprendre. Això suposa que tot alumne té dret a ser ajudat en l'adquisició de coneixement a partir de les seves pròpies estructures cognitives, de manera que pugui disposar dels recursos necessaris per arribar tan lluny, tan ràpid, de forma tan àmplia i tan profundament com li permetin la seva capacitat i les seves competències.

Les emocions evolucionen d'igual manera que ho fan les funcions intel·lectuals ja que el suport que les fa possibles és el cervell

Com es pot ajudar un infant amb altes capacitats a l'escola?

No hi ha una fórmula ni una recepta per aju-

dar-lo. Valen les mateixes estratègies que coneixem per ajudar la resta dels alumnes. No calen experiències singulars, competències docents extraordinàries ni ser un docent amb altes capacitats. Si s'ho és, molt bé, però no és essencial. Cal capacitat d'observació, d'escoltar, d'empatia, d'ajut i de cooperació amb els altres. Entendre l'alumne en la seva singularitat i no pensar que posa en dubte la capacitat ni l'autoritat a l'aula. Conèixer com són aquests alumnes ens pot ajudar a interpretar les seves respostes sense que afecti a l'autoestima docent. Existeixen models d'intervenció per ajudar-los que van de més generals, per a tots, a més específics. L'enriquiment de continguts seria un exemple d'aquests darrers.

Tens gran coneixement del sistema educatiu, què en rescates? Què necessita millorar?

Aquesta és una pregunta que toca la part filosòfica de l'educació. He viscut quatre sistemes educatius com a professional i un altre com a alumne. Tots ells han tingut virtuts i defectes. Cada època ha tingut també els seus condicionants. Rescato la intenció d'ajustar-se als canvis socials i del moment, tal com va fer la LOGSE, per exemple. Per mi va ser una llei molt vàlida però mancada de pressupost. El condicionant per a qualsevol llei educativa és la singularitat de la persona educable, que no s'ha vist reflectida de manera prou valent en el sistema educatiu. Una creixent escolarització d'alumnat procedent d'altres cultures ha fet trontollar les bases de l'educació perquè ha tocat l'autoestima docent. Cal recuperar-la si volem que contribueixi de forma important a la millora dels resultats escolars.

Què et motiva de la teva tasca com a Inspector d'Educació?

Què em motiva? Penso que, com en altres professions, fer d'inspector respon a un perfil, una actitud davant de l'ensenyament i de l'aprenentatge. Em motiva estar a prop dels centres, dels mestres i professors, ajudar-los escoltant les seves preocupacions per fer millor la seva feina. Només així penso que també faig millor la meua. Em motiva orientar, assessorar, caminar al costat d'ells per seguir

aprenent cada dia una mica més.

Has recorregut moltes escoles. Quines orientacions demanen els mestres respecte l'alumnat sobredotat?

Són certament moltes les escoles que he visitat, molts mestres els que he vist, amb qui he treballat o he conversat. M'és impossi-

L'educació ha de poder ajustar-se a la manera com la persona fa seu el coneixement, és a dir, a la manera que té d'aprendre

ble recordar-los tots. Ara, quan es tracta de la diversitat, sempre es parla de recursos en forma de més nombre de docents, més i millors condicions laborals i d'un menor nombre d'alumnes a l'aula. Quan la referència és l'alumnat amb altes capacitats, el que es demana és formació, temps i materials adaptats per aplicar. Això és el que es demana, un ajut de l'administració educativa per poder atendre'ls millor. La formació telemàtica que actualment dirigeixo sobre les altes capacitats és un exemple de l'ajut i orientació, via formació, que s'ofereix als docents.

Quines creences tenen els professionals i docents respecte a les altes capacitats i la sobredotació? Pots fer algunes recomanacions als docents?

Les creences que es tenen estan basades en estereotips no exclusius de la pròpia escola, sinó també socials. N'hi ha moltes, contra les quals cal lluitar sense defalliment. En poso unes quantes d'exemple: es creu que la sobredotació és un do que es té i que no cal treballar-lo, i és fals perquè si no es treballa pot no manifestar-se o convertir-se en problema. Una altra és que són alumnes amb dificultats per relacionar-se, i també és fals, n'hi ha que es relacionen bé i d'altres no tant, depèn de la personalitat i de les característiques de l'activitat i el context. Una altra és que tenen problemes emocionals, i també és fals, no està demostrat que puguin tenir més problemes emocionals que la resta de la població escolar. En fi, en podríem dir molts més i tindríem arguments per desmuntar-los.

- "... És que el meu nen (18 mesos) és tan intel·ligent! ..." Aquesta expressió l'hem sentit en boca de mares, pares i sobretot avis... Precoç? Intel·ligent? Talentós? Sobredotat?

És amor de mare o pare. Amb divuit mesos és millor ajudar-lo a créixer sa i evitar aquestes referències. La precocitat pot ser una característica present quan el llenguatge es desenvolupa en ritme i coneixement superiors a la mitjana d'edat. Però aquesta producció que destaca ens pot fer pensar en l'existència d'unes altes capacitats excepcionals que no sempre es confirmen. En el procés evolutiu es donen aquestes respostes que ens criden l'atenció. Cal atendre-les, evidentment, però hem de generar expectatives sense que es confirmen més endavant. Si hem d'aplicar algun adjectiu, podem aplicar-li el de precoç.

Algunes famílies busquen el fill-geni sota pressió... És una intromissió?

Potser n'hi ha de famílies que el busquen. Creuen veure satisfetes unes necessitats que ells no van tenir pensant que és una sort tenir un fill així i després s'adonen que això comporta també unes obligacions. És una situació ambivalent. En aquests casos cal ajudar a que la família trobi la millor res-

posta educativa.

Preocupa o és motiu d'orgull tenir un fill amb altes capacitats?

Les dues coses alhora. Pot generar orgull perquè això els diferencia positivament dels altres. És una assegurança i, alhora, una conseqüència del nivell de la família. Però també genera preocupació per no saber com educar-lo o com ajudar-lo. És bo que l'educació del fill es faci amb normalitat, ajudant-lo, facilitant-li oportunitats i no fixant expectatives que no s'acabin complint. És un exemple d'estereotip existent sobre aquesta qüestió.

Per acabar, ens expliques què és la Sofrologia? Gràcies.

La Sofrologia és una ciència que tracta de l'equilibri de la ment. Tracta del control mental, de com potenciar funcions intel·lectuals i no intel·lectuals, eliminant les tensions i obrint més la consciència d'un mateix i de les coses. És una eina per al creixement personal. S'ajuda dels processos mentals i de les representacions. S'aplica en teràpies cognitives, cognitivoconductuals, antiestrès, en la planificació del futur, en la millora de les respostes motores en el cas de l'esport, en la millora de la concentració i de la memòria, en la recuperació postoperatòria, en la preparació al part, en la reducció del dolor, etc. La meva formació i experiència està en l'autocontrol mental, en la planificació personal i en la programació de conductes desitjades. L'he aplicat a teràpies de reducció de l'estrès i a tècniques d'aproximació a situacions que generen fòbies i resistències. N'he fet una aplicació a la tasca docent que, com ja se sap, té molt d'estrès, i a molts cursos de formació i entrenament personal entre els mestres. Actualment se'm coneix poc per aquesta especialitat, per això m'ha sorprès la pregunta.

El condicionant per a qualsevol llei educativa és la singularitat de la persona educable, que no s'ha vist reflectida de manera prou valent en el sistema educatiu

Marta Rabasseda Sánchez

Logopeda, especialitzada en llenguatge escrit i comunicació
marta.rabasseda@prisma.cat